

Bootypen deel 8

door Maurice Kaak

Mariekerkse jol

Benedenvissers nemen vroeg in de morgen het vistuig aan boord van hun Brabanders: periode '40-'45. Verzameling Luc Rochtus.

De visserij

Onder de vissers telde men verschillende rangen. Eerst had men de benedenvissers, ook benedenmannen genoemd. Omdat ze kozen voor de zwaarste klus kwamen voor hen alleen maar de beste boten in aanmerking en dat waren de „echte jol” en de Brabander. Benedenvissers waren de hardsten en de meest onverschrokkenen onder de vissersbevolking. De uitspraak dat men om hun werk aan te kunnen in de „fleur” van zijn leven moest zijn, was niet uit de lucht gegrepen. De visgrond waar zij naartoe trokken lag ver van huis en op de uitgestrekte watervlakte kon het bij slecht weer lelijk huishouden. Zij hadden een vispatent dat reikte van Temse tot aan de Nederlandse grens. Daarbij waren de zijrivieren op het traject inbegrepen. Afhankelijk van het vistuig dat werd gebruikt, was het visrecht onderverdeeld in een groot en een klein patent. Voor het vissen met korven, de kor, de repen en de kleine kuil, had men een klein patent nodig, voor de grote sleep- en drijfnetten een groot. Een groot patent kostte meer. Velen van hen waren eveneens in het bezit van een Nederlands patent dat hen de toelating gaf te vissen op de Westerschelde. Als het seizoen voor een rendabele vangst beneden voorbij was, of de weersomstandigheden te ruw, trokken sommigen naar boven voorbij Temse. Ook daarvoor was een toelating nodig. Het stond bekend als het bovenpatent. Alles sa-

Een zogenaamd benedenpatent. Op de achterzijde stond vermeld welk vistuig in aanmerking kwam. Gift Jan van den Bossche.

Benedenvissers met de visboot van het oude type. Het opgerolde zeiltuig steekt schuin naar boven. Nat. Scheepv. Museum, Antwerpen.

men een zeer uitgestrekt viswater. Het grootste deel van het jaar gingen ze regelmatig voor vijf of zes dagen naar beneden. Dat betekende, werken eten en slapen in een kleine open boot; dag en nacht, in weer en wind. Op maandagmorgen vertrokken ze een uur voor hoogwater. Als de vangst midden in de week goed was gingen ze vroeg in de morgen naar Antwerpen, waar ze aan de ponton voor het Steemplein hun vaste afnemers vonden. Zij deden ook Lillo, Kallo en Doel aan, waar ze zelf met hun waar gingen leuren. Het grootste deel van de vangst ging echter naar de vismijn van Mariekerke, Temse, Dendermonde of andere plaatsen, afhankelijk waar ze zich bevonden. De vismijnen waren open van vrijdag tot zaterdagavond om de vangsten van de binnenkomende boten te verhandelen. De levensomstandigheden aan boord waren naar onze huidige maatstaven beneden alle peil. Een echte slaapkooi was niet aanwezig, daarvoor was de ruimte in de plecht te klein. Een hoeveelheid gekapt stro uitgespreid op de laan (vloer) deed dienst als bedstee. Twee tot drie volwassenen of twee volwassenen en een jongen vonden er een onderkomen voor de nacht. De plaats was zo klein dat ze met opgetrokken knieën in elkaars schoot sliepen. Voor een natuurlijke behoefte moest men overboord hangen. Het Scheldewater was het meest praktische en steeds aanwezige middel om na te spoelen. Onder de vissers die na een werkweek vuil en onverzorgd thuiskwamen, werd wel eens lachend gezegd dat ze toch het properste gat van de hele bevolking hadden. Het hoofdvoedsel aan boord bestond uit brood en vis. Normaal nam men van huis pompwater aan boord, behalve gedurende zeer warme zomerperiodes, omdat het water, dat in een ton werd bewaard, na korte tijd meestal ondrinkbaar was. Men ging dan water zoeken in een plas naast een kil. Het had niet de brakke smaak van het Scheldewater, was helder en had de eigenschap niet te bederven. Het is niet verwonderlijk dat het karakter van deze mensen getekend was door de onbarmhartige werkvoorwaarden. Zij stonden bekend als ruwe kerels. Desondanks was de lach nooit ver weg en was het niet uitzonderlijk hen op het

water te horen zingen. Ze hielden van hun beroep.

Dan had men nog de bovenvissers of rietvissers. Een bovenpatent volstond voor hen. Het gaf hen de toelating te vissen vanaf de brug van Temse, stroomopwaarts tot Gent, alle bijrivieren inbegrepen. Hun visgebied lag niet zover van huis. Velen van hen brachten de nacht thuis door. De omstandigheden waren voor hen iets milder, maar toch nog hard genoeg, zeker bij koud en guur weer. Tot de bovenvissers behoorden meestal de ouderen en zij die het harde bestaan van de benedenvissers niet aankonden. De bovenvissers maakten ook gebruik van andere boten, buiten de Brabantse soorten. Omdat slaapruimte voor hen niet zo belangrijk was, verkozen ze dikwijls spiegelboten of ook wel eens een eemer, waar de ruimte van voor nog kleiner was. Ze waren van binnen op dezelfde manier ingericht met vooronder en beun als de boten van de benedenvissers.

Aan de onderste trap van de ladder stonden de binnenvissers. Zij gingen het uitsluitend zoeken op de bijrivieren. Zij gebruikten daarvoor spiegelboten zoals die van de bovenvissers maar ook kleinere exemplaren zonder vooronder of beun. De battel of batteleer hoorde bij die categorie. Het was een bootje zonder berghouten dat laag op het water lag. Meer is er niet van bekend. De binnenvissers werden door de benedenvissers niet als volwaardig aanzien.

Bovenvissers van Mariekerke met spiegelboten. Sommigen hebben een vooronder anderen niet. Uit het boek „Romantische Schelde”, van Bert Peleman.

Het vistuig was zeer uitgebreid. Welk net of welke techniek werd gebruikt was afhankelijk van de vissoort en van het jaargetijde. Paling bijvoorbeeld was niet erg seizoengebonden. Men ving hem bijna het hele jaar door en overall in het hele watergebied. Vanaf april trok men er op uit voor de palingvangst. In de maanden februari en maart was het spieringtijd. Dan ging iedereen naar boven vissen in de Nethe. Vanaf april tot half juni was men volop in de weer met de meivis. De meivis of geep was iets groter dan haring en woog ongeveer 1 kg. Hij kwam vanuit de zee langzaam de Schelde opzwellen om kuit te schieten, en was in het begin van de maand mei ter hoogte van Temse. Zele was ongeveer het zuidelijkste punt waar hij voorkwam.

Onder Mariekerkenaars deed het gezegde de ronde dat de meivis werd geboren op de eerste meidag dat het donderde. Als de eerste tekenen van zijn aanwezigheid werden signaleerd, maakte zich van de hele bevolking een soort van feestelijke vreugde meester. De meivis was gemakkelijk te vangen, in grote hoeveelheden en als het meezat was er geld aan te verdienen. In de zomermaanden en de herfst viste iedereen op wat er in zijn gebied het meest voorkwam. In de winter bleef men dicht bij huis en beperkte men zich tot blakvis.

Op de benedenschelde vond men steurkrab, een soort grote roze garnaal. Hij werd in de eerste plaats gevangen als aas voor de korven en de repen, het overschot ging naar de markt. Verder vond men er paling, meivis, spiering, bot en steur. Soms ving men ook zeevis, zoals wijting, kabeljauw, zalm, bruinvis en zeehond, maar dat waren toevallige vangsten, waar lang over gesproken werd.

De bovenvissers vonden op hun visgrond geen steurkrab, omdat het water daar al te zoet was. Zij gebruikten als aas aardwormen. Zij visten op paling, spiering, meivis, bovenbot en witvis. Met witvis wordt verstaan, blak, brasem en voorn. Op de zijrivieren kwam geen meivis voor, maar wel paling, spiering, bot, voorn, brasem, karper, snoek, lauw en zeelt.

(Wordt vervolgd)